

KUNGL. VETENSKAPSAKADEMIEN
RETZIUS, ANDERS JAHAN

**Tal hållit på kongl. carolinska academiens
naturalkammare d. 11 junii 1811, då
framlidne archiaterns ... Carl von Linné's
bröstkbild därstädes upsattes, af Anders
Jahan Retzius. Lund 1811. Tryckt uti B**

Lund
1811

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.

Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> lla boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

1811.
Retzius
Ex. A

Vitt. So.
Univ. Lund

Tal

hållit

på Kongl. Carolinska Academiens

Naturalkammare

d. 11 Junii 1811,

då

Framlidne

Archiaterns, Professorns och Riddarens

af Kongl. Nordstjerne Orden

D. CARL von LINNÉ'S

Brösbild

därstädes upsattes,

af

ANDERS JAHAN RETZIUS.

Lund 1811.

Tryckt uti Berlingska Boktryckeriet.

(Bl.)

1700-1829

1811

Suum cuique Decus posteritas rependit.

TACITUS.

Vi förnye i dag minnet af en Man, hvilken var född utan det man kallar lyckans för-
måner, då hvarken börd, välmåga eller nå-
gon utmärkt ansenlig kroppsbildning hade
fallit på hans lott, hos hvilken väl låg dölgt
et stort snille; men som var på vägen at
qvävas, genom Föräldrars och flere Lärares
oförmögenhet at urskilja och bedöma det,
som en inskränkt och tiläfventyrs nog sträng
och alfvarsam, alsintet muntrande upfostran,
tarfvelige vilkår och en den tiden nästan
slafvisk, sedan kan hända för mycket utar-
tad och förringad acktning för ålder och för-
män, ej sällan inskränckte innom för trånga
blygsamhets gränсор; men som genom en
brinnande håg, outtröttelig flit, under gan-
ska torftiga omständigheter och flere mot-
gångar, framträngde sig til en högd, til et
ryckte som få menniskor i verlden hunnit.
Det är den sannskyldigt store **CARL VON**
LINNÉ Fadrens.

Vi uppsatte Hans Bild i et rum där Han sjelf, om Han lefvande fått besöka oss, skulle med så mycket större, jag säger med flit, vördnadsfull glädje ingått, som detta rum kan med skäl sägas vara grundat af en utaf vårt Lärosätes store Män, och von Linné's til döden högtvördade och älskade Lärare och välgörare, Kongl. Archiatern och Historiarum Professorn Doctor Kilian Stobæus den äldre. En Man som jag väl icke haft den lyckan se, ty han lämnade det timmeliga samma år, som jag tog inträde i verlden; men som många och ibland dem von Linné sjelf, som under dagelig tilgång til honom rönt hans egenskaper, af en synnerlig vördnad intagne med innersta rörelser för mig beskrifvit; en Man, som uti en skröplig och af olyckshändelser vanbildad kropp, hyste en stor Själ, en vidsträkt Lärdom, den största oegennyttighet och en välgörande ande

Men jag lämnar Stobæus på några ögonblick, och kommer tillbaka til von Linné, som derigenom, at han framdrog och uparbetade en icke platt förgäten, fast högstvanvårdad Vetenskap, vann et namn, som aldrig dör, och som så mycket jag har mig

bekant, ingen mer än Aristoteles och Han ärnått.

At beskrifva von Linné's lefnadslopp, eller genom et nog värdigt loftal fira Hans minne, är icke mit företag; det skulle ock blifva et djerft och helt säkert misslyckadt försök af mig, jag kan och tillägga öfverflödigt. Hvilken lärd Mans åminnelse har på så många ställen, i så många länder blifvit med loftal firad? Hvilkens Bild på så många ställen i flera Riken upställd? Hvilkens minne har man så förevigat genom stiftande af Natur-Historiska Sällskaper, som bära denna mannens namn? Öfver hvilken lärd man har man präglat så många minnes penningar som öfver en von LINNÉ? Hvartil skulle då väl tjena, at en klen och ovan talare ville försöka at öka antalet. Men de af von Linné's förtjenster, som på något sätt haft inflytande på vårt Lärosäte, bör jag icke vid detta tillfalle lämna orörde, fastän den styrka brister mig, som borde förtälja dem.

Redan är det en fagnande erindran, at ibland de många Hedersmän som vårt Lärosäte upammat, äfven räkna en von Linné. När han 1727 gjorde sin första utvandring

från Wexjö Gymnasium, där i synnerhet Lektor Rothman gynnat honom, tog han vägen til Lund, försedd med et hedrande betyg, och förvissad at uti sin anhöriges Domprosten Doctor Humeri hus njuta det biträde, som hans svaga villkår tarfvade. Uti detta glada hopp nalkades han staden, under det Domkyrkans Klockor uppfylde luften med et sorgeljud, och Linnæus får vid Tullen veta, at Småländska Nationens älskade Inspektör, just den släktinge af hvilken han så säkert väntade handräkning och understöd, då beledsagades til grafven.

Dömmen sjelfve Mine Herrar om den belägenhet, en sådan tidning måste försätta Linnæus uti, och förgäten dervid icke, at han hade en lika så lättrörd själ, som små tilgångar. De intryck denna så aldeles oförutsedde motgång gjorde, höllo ock på at nedslå honom. Bedröfvad sökte och vann han Academisk Borgarerätt, osäker huru länge han kunde få begagna den samma. Hvilken skulle väl då förmodat, at denne fattige, blygsamme och försagde yngling skulle en gång upstiga på Lärdomshimmelen såsom en Stjerna af första storleken?

Huru stark och Linnæi böjelse var för Naturalhistorien, vågade han icke tro, at den Vetenskapen skulle framdeles gifva honom sysla och utkomst. Något så kallat Brödstudium var derföre nödvändigt. För at vara sitt kära yrke något nära, hade han föresatt sig, at vinlägga sig om Läkarekonsten, dertil äfven styrckt af sin gynnare, för-ra Lärare och trogne handledare Rothman. Den tid Linnæus vistades här, bestod Medicinska Faculteten af en enda Lärare, de Physiske Vetenskaper hade ingen. Archiater Stobæus var väl egenteligen Läkare, och för sin tid en lika så förtjent, som älskad och högackad Läkare; men med sitt ovanliga snille och otrötteliga arbetsamhet hade han omfattat och gjort stora framsteg i flere Vetenskaper, och deribland i Historien, var ock deruti til Professor förordnad, samt höll deri offentlige och enskilde Föreläsningar. Han hvilade icke dervid, utan gaf gratis flere enskilde Föreläsningar uti alla Medicinens delar äfven som uti Naturalhistorien och Chemia Pharmaceutica. Til den ändan hade han samlat en för sin tid betydlig samling af Naturalier, och inrättat et eget Laboratorium,

hvilka bägge fingo nyttjas af Medicinæ Studiosi. Stobæi nit för Vetenskapen var icke derinnom sluten, utan så många behöfvande Medicinæ Studiosi som hans lilla trånga boning kunde rymma, gaf han fria husrum. En förmån för dem så mycket större, som den var förbunden med tillfället at begagna hans utvalda Boksamling, och det under hans ögon. Här öppnades för vår Linnæus en ny verld. Väl hade han hos sin gamle Gynnare Rothman sett och handterat en del Botaniske Böcker; men här fick han se långt flere, hvilka han förut blott til namnet kände, såsom Rumph, Rheede, Tournefort m. fl.

Desse eldade Hans redan nog varma håg, men ingen intog honom så mycket som S. Vaillants Sermo de structura Florum, horum differentia usuque partium eos constituentium &c. hvars flitiga läsning grundlade hos honom tanken om Sexual-Systemet, som han sedermera i Upsala, Lappmarken och besynnerligen i Hartecampske Trägården vidare utvecklade.

Lund ägde den tiden ingen Botanisk Trädgård, utan måste vår Linnæus åtnöja

sig med sitt lilla i Småland samlade och Archiater Stobæi något talrikare Herbarium.

Flere utvandringar gjordes omkring Lund om sommaren, för at på de lefvande växterne undersöka Blomningen, och stadfästa den idé han för sig stadgat om könen hos Växterne, såsom väsentliga delar, och de säkraste at på deras antal, läge och inbördes förhållande grunda Ört Rikets upställning.

Under en af dessa utvandringar til det blomsterrika Foglesång inföll en händelse, som så nära hade til intet gjort de literariske storverk, det var denne Floras gunstling förbehållit at åstadkomma. Linnæus, som in i sena åldren föraktade bekvämligheter, än mer i sina raska ungdoms år, kastar af sig kläderne för att under en stark och mattande Solhetta botanisera i blotta lentygsärmarne. Efter en stund känner han något sticka i ytan af armen; i den öfvertygelsen at det var et Bj eller något dylikt stingande Insekt, rifver han stället litet utan at vidare ackta derpå, upmärksam på en för honom ny växt; men smärtan tiltog hastigt och så våldsamt, at han måste lämna sin kära Botanik, kasta på sig kläderne, och hann icke förr til en

där belägen bondgård, än värk och vända så
 tiltagit, at han ej tilltrrodde sig förmå åter-
 vandra til Staden. Med möda fick han en be-
 spänd Bondvagn, och kom under obeskrifliga
 plågor til Stobæi hus, där han blef upburen.
 Den plågade armen hade imedlertid så up-
 svullnat, at kläderne måste uppskäras. Armen
 befans då från axeln till handlofven svartblå.
 Vår Linnæi värd hade tillkallat Academi-
 ens Fältskär Snell, en man som ibland sine
 Colleger var det samma, som Stobæus
 ibland sin tids Läkare. I samråd af desse
 bägge lades et omslag öfver hela armen af
 et Läkemedel, som ehuru ganska verksamt,
 af en illa beräknad finhet kommit i förgäten-
 het. Efter en timma eller något mera måste
 omslaget aftagas, och öppning göras för en
 ofantlig myckenhet blodblandadt stinkande
 var, som uttömdes. Denna händelse, genom
 hvilkens omständeliga berättande jag kan hän-
 da redan pröfvat Edert tålmod, har von
 Linné sjelf för mig berättat, och jag tycker
 mig än se hans bild, och höra den röst, hvar-
 med han intil tårar rörd, yttrade den inner-
 sta tacksamhet för desse tvänne dess välgö-
 rares ömhet och omsorg, ej allenast at rädda

hans lif, utan äfven at såsom hade han varit en dem nära anhörig vårda honom. Händelsen, som för öfrigt af flere von Linnés Lofthalare fast mindre fullständigt är omtalad, påminner, huru en ur ackt låten försicketighet, en aldeles oförmodad omständighet kan sätta vårt lif i fara. Den visar i sin rätta dag vår Stobæi och Snells oskattbara förtjenst om von Linnés bibehållande, och när man beträffar hans outplånliga tacksamhet emot längesedan försvundne Vålgörare, hvilka större bevis kunna gifvas på de ömma och blifvande intryck, välgärningar i nödens tid njutne, göra i et ädelt hjerta.

Jag har nyss nämnt, at Lund den tiden Linnæus här vistades, saknade Botanisk Trägård. Den måste ock länge derefter saknas. Men än mer, all offentlig anstalt saknades för undervisning i Naturens kännedom, och hade icke Archiater Stobæus af ädelt nit biträdt de lärgirige, så hade kan hända sjelfva Vetenskapens namn den tiden varit okänt vid vår Högskola. Denna så känbara brist var det, som förmådde Linnæus at i de för öfrigt torftigaste vilkår söka Upsala. Föga bättre hade väl i anseende til Rud-

becks höga ålder och försvagade både Själs och Kroppskrafter, där stått til, om icke en Theolog, den oförgätelige DomProsten Doctor Olof Celsius den äldre samt Professor Roberg hållit Vetenskapen vid lif. Qvarlefvorne af den då mästadels förfallna Botaniska Trädgården gäfvö likvist några hjelpredor för vår Linnæus, at vidare utveckla den redan utkastade plan til Sexual Systemet.

Men då jag vid detta tillfälle föresatt mig at blott omtala det inflytande, som Lund haft på von Linné och von Linné åter på Lund, och uti de flera Loftal man så rättvist offrat åt hans minne, dess öden och förtjenster omständeligen finnas tecknade, kan jag med fog lämna dessa ämnen, och blott påminna Eder den tacksamhets skuld Lunds Lärosäte stadnade uti, sedan han efter många motgångar upstigit på det ställe, ifrån hvilket Han evärdeligen skulle lysa för den lärda verlden.

Han hade sjelf ärfarit hvad brist på Botanisk Trädgård är för en förlust för Iärgirig Ungdom, hvilka hinder icke blott för Botaniska Vetenskapens tilväxt, utan äfven för Läka-rekonsten och hushållningen deraf upstå. Ge-

nom sitt utrikes vistande hade han vidare samlat ärfarenhet och öfvertygelse härom. Han, som i sannaste bemärkelse brann af iver för Natural-Historien, kunde icke utan smärta se det Lärosäte, som så moderligen emottagit honom, belägit i en Provins som af Svenska Landskaper är det blidaste, och följakteligen det tjenligaste att updraga, och vid klimatet vänja nyttiga växter både såsom försök och i stort: et ställe där han grundlagt det stora ljus, som dageligen spridde sig öfver alla Verldens delar, sakna en så välgörande anstalt. Vår Högskola ägde ock en Cancellor, som för sin Pupills nytta och heder på alt sätt ömmade. Många föreställningar af von Linné behöfdes därför icke, ty de voro så mycket mera öfvertygande. Cancellarens nit at i verket ställa von Linné's yrkande var ock deremot svarande.

At uppehålla Eder M. H. med berättelse om Botaniske Trägårdens anläggande och fortgång, är onödigt. Vi känne sådant, och beklage dervid, at Academiens tilgångar icke tillåta efter behof och tidehvarfvets fordringar utvidga denna så nyttiga anstalt. För närvarande hafve vi nog af, at påminna oss von Linné's

billiga fordran på Lärosätets tacksamhet för en inrättning som utan Hans åtgärd förmodligen längre tid blifvit saknad.

Vände vi vår upmärksamhet åt det ljus som den af von Linné grundade, och til en oväntad högd uparbetade Natural-Historien spridt åt, om icke alla, åtminstone de flästa Vetenskaper; erinre vi oss huru den uplyst flere mörkaställen i Skriften, motat tviflares och smådares inkast; huru den uplyser Dommaren, gör Läkaren, Apothekaren och densjuka säker, gifver de viktigaste uplysningar åt Anatomen och Physiologen; hvad jättesteg Landthushållningen och Fabriquer i jämn fortgång med Natural-Historiens tilväxt gjort; huru flere Practiske äfven som Theoretiske Vetenskaper hämtat ljus af Natural-Historien; huru Handelskunskapen derigenom vunnit, hvilket blefve för vidlöftigt och tröttsamt för Eder M. H. at vid detta tillfälle afhöra och för mig at uprepa; när vi, vill jag blott säga, besinne alt detta, huru stor, huru förtjent visar sig icke då för oss en von Linné, huru oinskränkt blir icke vår förbindelse åt denne Mannen, hvars Bild vi til en beständig åminnelse i dag på detta åt Naturalhistorien helgade rum upsatte.

*

*

*

Lunds Högskola här danat flere store Männ, som med förtjent vördnad hägkommas; men ingen af Carolinas Söner har tilvunnit sig den så allmän, och i alla tider fortvarande, som von Linné, hvars Minne så länge Vetenskaper odlas, lefver.

Vare Hans Bild en ständig och verksam påminnelse för den härstädes Studerande Ungdom, huru måttelighet i lefnadsätt, renhet och dygd i hjertat, flit och ihärdighet i företagande, jämte et fast förtroende för det Väsande som så nådigt leder våra steg, och förer oss til målet, förmår lyfta oss til en högd, som vi aldrig förmodat, men med samvetsro och sann tilfredsställelse kunna bära, då de som under orena afsigter och genom vanhedrande medel långt högre stigit på ärans trappa, få vidkännas smärtande, ja tärande förebråelser hvar gång de se in i sit eget inre, betänka sin vandel och afsteg från den enda rätta och sanna ärans väg

Göre detta djupa och varaktiga intryck i Edra hjertan mine Unge Vänner som ären närvarande, och påminnen Edre frånvarande Medbröder det samma. Försummen intet medel oc tillfälle at rätteligen förädla Edra

Själsförmögenheter. Dygdens väg vare alltid den stig J trampen, och oskulden ledsage Eder, så skall samvetets frid följa Eder i grafven, ja dit der J med klarare ögon skolen beskåda de under, J här endast sen genom töcken.

*

*

*

Må mig sluteligen tillåtas för Eder M. H. förklara det beslut, jag länge sedan fattat, at til Kongl. Akademien öfverlämna den af mig, icke utan både möda och kostnad gjord Samling af Naturalier. Den kan väl icke komma i jämförelse med de Samlingar, som för egen kostnad blifvit gjorde på många andra ställen; men besinnar man stället där den är gjord, och de högst inskränkte medel och utvägar som varit min lott, torde den icke böra anses för obetydelig. Åtanken af dess skingrande har alltid varit mig obehagelig och den förtages, när jag är säker, at den får en plats i dessa rum, och kommer under Kongl. Academiens vård, där den ock kan fortfara att blifva nyttig.

www.books2ebooks.eu